

CZU: 371.213.1:316.48

FORMAREA COMPETENȚELOR DE SOLUȚIONARE A CONFLICTELOR INTERGENERAȚIONALE LA DIRIGINȚI

*Nina UZICOV**, *Valentina BODRUG-LUNGU*

**Liceul Teoretic „Ion Creangă” din Chișinău,
Universitatea de Stat din Moldova*

Prezentul articol reflectă rezultatele cercetării axate pe formarea competențelor de soluționare a conflictelor intergeneraționale (CSCIG) la diriginți. Stagiul experimental a demonstrat că CSCIG poate fi realizată cu efortul conjugat al instituțiilor acreditate în domeniul formării continue și al resurselor de formare instituționale interne, ceea ce permite acoperirea unor necesități de formare specifice, care nu pot fi realizate de stagiile de formare centralizate, mai puțin flexibile.

Cuvinte cheie: *competențe, soluționarea conflictelor, conflicte intergeneraționale, școală.*

TRAINING OF COMPETENCES FOR SOLVING INTERGENERATIONAL CONFLICTS TO CLASSROOM TEACHERS

This article reflects the results of the research focused on the training of intergenerational conflict resolution skills (CSCIG) to class room teachers. The experimental stage has shown that CSCIG can be undertaken with the joint effort that of the accredited institutions in the field of continuous training and of the internal institutional training resources, fact which allows to cover specific training needs, which cannot be achieved by the centralized training stages, that are slightly flexible.

Keywords: *competences, conflict resolution, intergenerational conflicts, school.*

Actualitatea temei abordate constă în faptul că lumea contemporană poate fi definită ca o lume a conflictelor. Școala – factor și componentă esențială a educației tinerei generații – este în același timp și un mediu propice pentru generarea și izbucnirea conflictelor intergeneraționale. Doi actanți importanți ai procesului educațional, elevul și profesorul, fac parte din generații diferite și sunt promotorii conflictelor intergeneraționale. Secolul XXI este un secol al schimbărilor dinamice la care se adaptează mai ușor generația în creștere. De aici amplificarea diferențelor de diversă natură dintre generații, ceea ce contribuie considerabil la apariția conflictelor intergeneraționale.

Codul Educației al Republicii Moldova stipulează că „idealul educațional al școlii din Republica Moldova constă în formarea personalității cu spirit de inițiativă, capabile de autodezvoltare, care posedă nu numai un sistem de cunoștințe și competențe necesare pentru angajare pe piața muncii, dar și independență de opinie și acțiune, fiind deschisă pentru dialog intercultural în contextul valorilor naționale și universale asumate” [1]. Unul dintre principiile educației, recunoscute de legislația internațională și națională, este principiul axării pe elev, pe interesele lui, pe particularitățile individuale și de vârstă. Pentru ca aceste deziderate să se realizeze în viață este de nevoie, de rând cu alte activități, și de soluționarea constructivă a conflictelor.

Problema privind formarea competenței de soluționare a conflictelor intergeneraționale este parte componentă a formării competenței de soluționare a conflictelor în general, care, la rândul său, face parte din competența de formare continuă a cadrului didactic. Dacă investigăm competența de soluționare a conflictelor intergeneraționale sub acest unghi de vedere, el capătă semnificația dezvoltării competenței de formare continuă, căreia astăzi i se atribuie o atenție deosebită în literatura de specialitate.

Pornind de la ideea că Europa secolului XXI este cea a cunoașterii, scopul formării continue, în concepția lui Gerard Vaysse, este pregătirea cetățeanului de a învăța de-a lungul întregii vieți. Savantul susține ideea că impactul acestui proces multiaspectual presupune schimbări radicale în conștiința profesională, cu efecte durabile în practicarea unei meserii [2].

Pedagogul, educatorul, învățătorul, profesorul sunt promotori ai schimbării și actori-cheie ai acesteia. „Pentru a putea răspunde provocărilor unei societăți bazate pe cunoaștere, este necesară transformarea modelului educațional în care accentul se pune pe formarea inițială, în unul care se va completa cu formarea continuă și va urmări integrarea și pregătirea socioprofesională complexă a individului. Personalitatea cadrului didactic devine mult mai complexă, fiind nevoie să răspundă unor solicitări de tip nou” [3, p.9].

Este cunoscut faptul că programele de formare continuă existente în instituțiile specializate din țară nu corespund pe deplin cerințelor potențialilor beneficiari. De aici necesitatea ca formarea continuă, realizată de instituțiile specializate, să fie completată cu formarea continuă internă. Formarea continuă internă permite organizarea activităților de formare, conectate la cerințele specifice ale beneficiarilor, dictate de unele caracteristici ale instituției concrete, de problemele cu care se confruntă cadrele didactice, într-o anumită perioadă de timp.

În spectrul necesităților specifice ale cadrelor didactice se include și necesitatea de formare a competenței de soluționare a conflictelor intergeneraționale. „Pregătirea cadrelor didactice în vederea dezvoltării competențelor de consiliere psihopedagogică presupune asimilarea unor repere teoretice și aplicative, implică dezvoltarea unor atitudini și abilități fundamentale fără de care activitatea sa nu poate duce la efectele conturate de finalitățile educației” [4, p.56].

În stagiile care se desfășoară în instituțiile specializate sunt prevăzute tematici de ordin general, foarte importante, dar tematici specifice de tipul celei abordate în lucrarea respectivă nu se realizează.

Conflictele intergeneraționale reprezintă una dintre problemele de cercetare abordate pe parcursul multor ani, aceasta nediminuând în niciun fel actualitatea acestei probleme pentru științele socioumanistice. Studiul ei presupune luarea în considerare a nemăsurabilelor variabile, astfel încât, oricât de multe studii s-ar face, rămân la fel de multe răspunsuri de găsit. În literatura de specialitate occidentală și românească, de la răscrucea sec. XX și XXI, au apărut o serie de lucrări valoroase, care fac referință, direct sau tangential, la problematica respectivă.

Baza teoretică a conceptului *conflict între generații* a constituit-o învățătura despre conflictele sociale a lui S.Freud, G.Simmel, R.Dahrendorf. Ideologul teoriei conflictului dintre generații este considerat H.Marcuse, care determina conflictul dintre generații ca o lege naturală ce este înrădăcinată în structura antropologică a necesităților umane și care are o influență revoluționară asupra societății [5].

Lucrările consacrate în domeniu expun păreri diverse și oricum împărțite asupra conflictelor intergeneraționale, începând cu existența sau inexistența acestor conflicte și mergând până la găsirea mecanismelor de rezolvare a acestora.

Astfel, o parte dintre autori, printre care F.Ekman [6] ș.a., au o viziune mai moderată, considerând că nu ar exista conflicte intergeneraționale în adevăratul sens al cuvântului, ci simple neînțelegeri, divergențe, diferențe în opinii, manifestări explicate prin schimbările inevitabile ale vieții. Reieșind din aceste considerente, ei promovează ideea de a substitui termenul „conflict” cu unul dintre termenii de mai sus, pentru a se elimina tonul, conotațiile negative pe care le-ar incumba termenul „conflict”; o altă parte dintre autori, printre care și Rodica Ciurea, sunt de părere că existența unui conflict între generații ar trebui pusă sub semnul întrebării [7]. O altă parte dintre autori consideră că există conflicte între generații, manifestate sau latente, dar există; în fine, unii susțin că trebuie să vorbim de „conflict intergenerațional” și nu de „conflicte intergeneraționale”, deci să-i acordăm termenului „conflict” un caracter de universalitate.

Literatura de specialitate recentă explică conflictele intergeneraționale în termeni de neînțelegeri, divergențe, diferențe, nepotriviri, neconcordanțe, care apar permanent și în anumite contexte sunt inevitabile [8]. „Conflictul intergenerațional reprezintă starea tensionată creată de interacțiunea sau confruntarea unor opinii diferite ce aparțin și sunt susținute de către generații diferite și care poate avea atât efecte negative, distructive pentru părțile preopinente sau pentru grupul din care acestea fac parte, cât și efecte pozitive, constructive pentru acestea” [9].

Conflictul intergenerațional se poate manifesta atât la nivelul grupurilor mari (organizații, instituții, chiar la nivel de societate), cât și la nivelul grupurilor mici (familie, școală etc.).

În cercetare (unele rezultate fiind reflectate în prezentul articol) se face referință doar la conflictele care se produc în grupurile mici, cum ar fi comunitatea școlară dar și familia, deoarece consecințele conflictelor intrafamiliale afectează comportamentul elevilor din ciclul preuniversitar general nemijlocit în cadrul școlii, reflectându-se asupra succesului școlar, și evoluția personalității elevului adolescent în general.

Este cunoscut faptul că perioada adolescenței se caracterizează printr-o agresivitate sporită, ceea ce formează un mediu propice pentru generarea de conflicte, care se întâmplă deseori în mediul școlar [10]. Scopul nostru este acela de a veni în sprijinul adolescenților, dar și persoanelor care intră în contact cu aceștia.

Managementul conflictelor intergeneraționale are două aspecte fundamentale: prevenirea conflictelor și

soluționarea conflictelor, care n-au fost prevenite. Diriginții care au formată competența de soluționare a conflictelor intergeneraționale comunică cu discipolii lor despre natura acestor conflicte, despre importanța cunoașterii de sine, despre necesitatea comunicării constructive și asertive, în cazul apariției divergențelor, situațiilor conflictogene. Managementul conflictului intergenerațional se complică din cauza că acest conflict poate fi generat de factori externi: membri ai familiei, rude, prieteni mai mari, care influențează comportamentul elevului, anticipează acutizarea stărilor de agresivitate și, în final, declanșarea evidentă a conflictului. De aici, importanța cunoașterii de către diriginte a personalității elevului, a istoriei lui, a relațiilor din familie, a părinților etc. La baza soluționării conflictului stă nivelul încrederii existente între diriginte și elev. Managementul conflictelor intergeneraționale se complică din cauza că deseori în conflict este antrenat un alt profesor/ coleg cu acesta, dirigințele de multe ori având mai multe afinități decât cu elevul aflat în conflict.

Școala contemporană, ca spațiu de concentrare a adolescenților și tinerilor, este obiectiv și spațiu de concentrare a conflictelor intergeneraționale, deoarece aici interacționează reprezentanți ai generației în vârstă (cadrele didactice) și reprezentanți ai generației în devenire (adolescenții). Relația profesor- elev, elev-părinte, în dependență de anumiți factori, condiții și circumstanțe se poate transforma într-o situație conflictogenă, care, dacă este recunoscută la timp, conform unor caracteristici specifice, poate fi prevenită și/sau soluționată constructiv.

Rolul cadrului didactic/ diriginte este semnificativ în prevenirea/dezamorsarea conflictelor intergeneraționale. Dirigințele de clasă, care posedă competența de soluționare a conflictelor intergeneraționale întreprinde măsuri pentru a educa la discipoli cultura soluționării constructive a conflictelor intergeneraționale, intervine prompt și corect în cazul conflictelor declanșate, utilizează diverse metode pentru prevenirea și soluționarea lor.

Pornind de la ideea că competența de soluționare a conflictelor intergeneraționale este o componentă specifică a macrocompetenței de formare continuă, vom face referință la caracteristicile esențiale ale acestuia, cum ar fi: schimbări sistemice, orientate spre dezvoltarea potențialului cognitiv, afectiv și comportamental al cadrului didactic în scopul formării și dezvoltării competenței de soluționare a conflictelor intergeneraționale.

Procesul de formare a competenței respective are la bază diverse teorii și studii, care fundamentează problema cercetată multiaspectual: teleologic, cognitiv și tehnologic.

Competența de soluționare a conflictelor intergeneraționale este o componentă importantă a competențelor specifice profesionale, care asigură eficiență și calitate activității profesionale a dirigintelui de clasă. Standardele profesionale ale cadrului didactic exprimă expres necesitatea unei conlucrări eficiente a cadrului didactic cu familia, ceea ce presupune o interacțiune mai amplă, o conexiune permanentă la preocupările de orice natură a elevului, nu doar la cele curriculare. O componentă esențială a acestor preocupări este soluționarea conflictelor intergeneraționale.

Competența respectivă are la bază competența de a învăța să înveți, care permite dirigintelui de clasă să se organizeze pentru un proces de învățare continuă în concordanță cu propriile necesități profesionale.

Procesul de formare a competenței de soluționare a conflictelor intergeneraționale este rodul și efortul dirigintelui, care simte necesitate de formare în acest domeniu, demonstrează motivație pentru autoinstruire, conștientizează propriile așteptări, demonstrează deschidere și perseverență în realizarea obiectivelor de formare și dezvoltare a competenței respective. Autodeterminarea dirigintelui de clasă pentru formare în acest context profesional specific contribuie la modelarea unui demers de formare din partea factorilor externi, care are avea ca efect potențialul conjugat al celui ce se formează și al celui ce formează.

În cadrul experimentului pedagogic, dedicat formării competenței de soluționare a conflictelor intergeneraționale, a fost propusă Schema-cadru (Fig.1), care subordonează competența de soluționare a conflictelor intergeneraționale macrocompetenței de formare continuă a competențelor profesionale. Modelul experimental plasează în centrul procesului acțional dirigințele care participă la experiment. Participarea dirigintelui la experiment se realizează în baza principiului benevol și este un rezultat logic al motivării intrinseci pentru participare și al „analizei autoreflexive a nivelului competenței profesionale în raport cu exigențele pentru cariera didactică” [11, p.109]. Conceperea experimentului în baza principiului benevol conferă un înalt grad de motivație pentru propriul proces de învățare a celor implicați în stagiul experimental, ceea ce determină un înalt grad de autonomie și independență a formabililor.

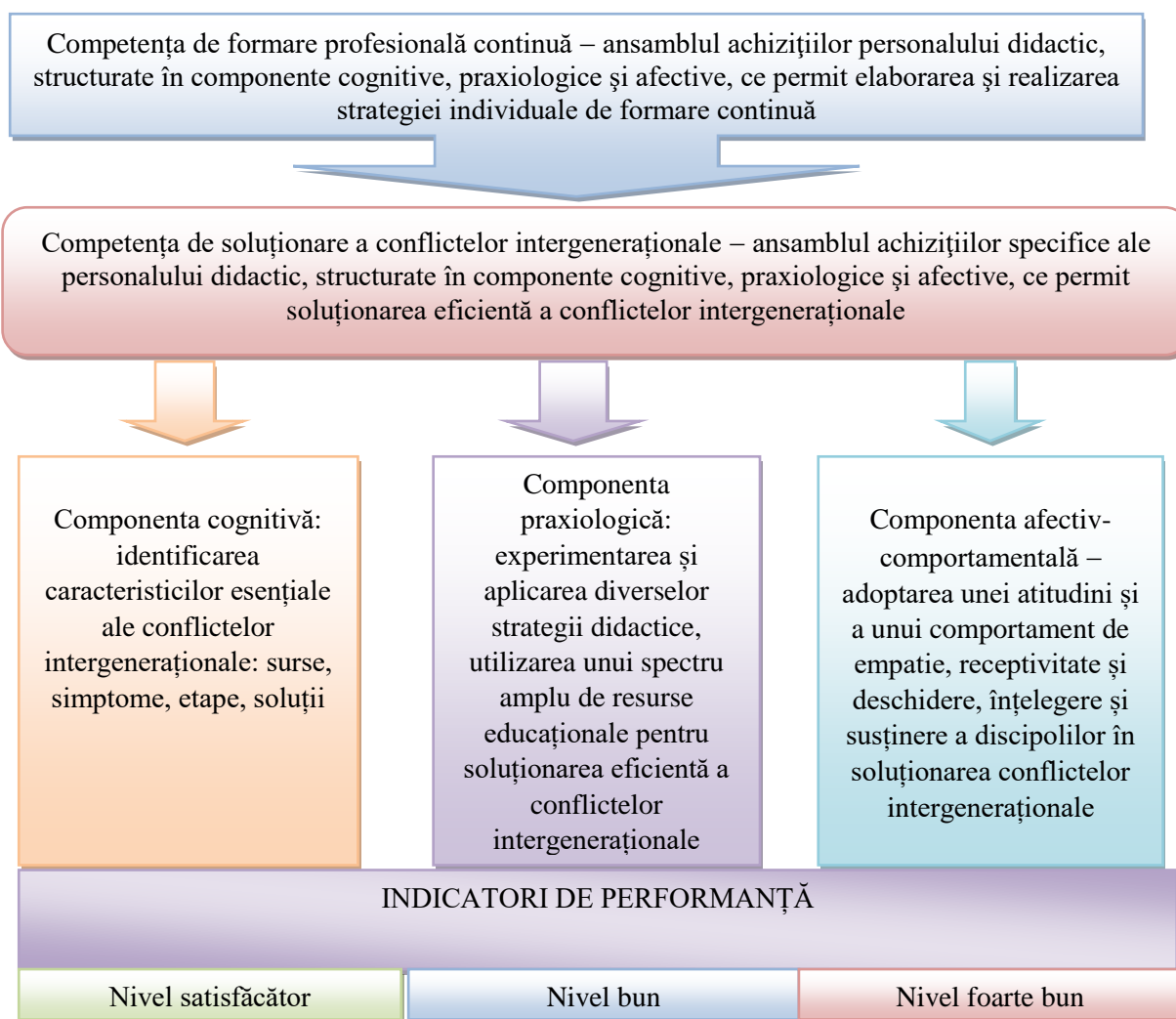

Fig.1. Schema-cadru a modelului de formare a competenței de soluționare a conflictelor intergeneraționale.

Strategiile didactice, utilizate în cadrul sesiunilor de formare a stagiului experimental, după caracteristicile lor sunt tehnologii didactice interactive, care au un potențial valoros de implicare în activitățile preconizate a tuturor participanților, diminuarea riscurilor de impunere, creșterea valenței creative și creatoare, dezvoltarea gândirii critice, realizarea conexiunilor multispectuale, dezvoltarea lucrului în echipă prin cooperare și experimentarea diverselor roluri. Realizarea sarcinilor diverse, adaptate tematic la conținuturile și obiectivele stagiului de formare sunt corelate cu tehnologii postmoderne. Această corelare permite formarea deprinderilor de utilizare a diverselor forme și activități de lucru, pe care diriginții de clasă le pot utiliza cu succes în activitățile educative curriculare și extracurriculare. Un potențial aparte prezintă poveștile terapeutice, care permit atenționarea asupra unor fapte, întâmplări, trăsături de caracter, care cer o abordare discretă, cu evitarea analizelor pline de aluzii și concluzii generalizatoare.

Urmare a experimentului formativ, au fost constatate progrese vizibile. În continuare (Fig.2) sunt prezentate rezultatele care demonstrează creșterea evidentă a performanțelor formabililor cu referință la una dintre variabilele: adoptarea unei atitudini și a unui comportament persistent de empatie, receptivitate și deschidere, înțelegere și susținere a discipolilor în soluționarea conflictelor intergeneraționale. Dacă comparăm rezultatele pentru cele trei variabile, constatăm o creștere substanțială a nivelurilor de performanță la participanții în lotul experimental cu cca 25% la nivelul „foarte bun” și, respectiv, scăderea ponderii nivelului de performanță „satisfăcător” cu cca 45%, în același timp menționând schimbări nesemnificative în grupul de control 1-3% .

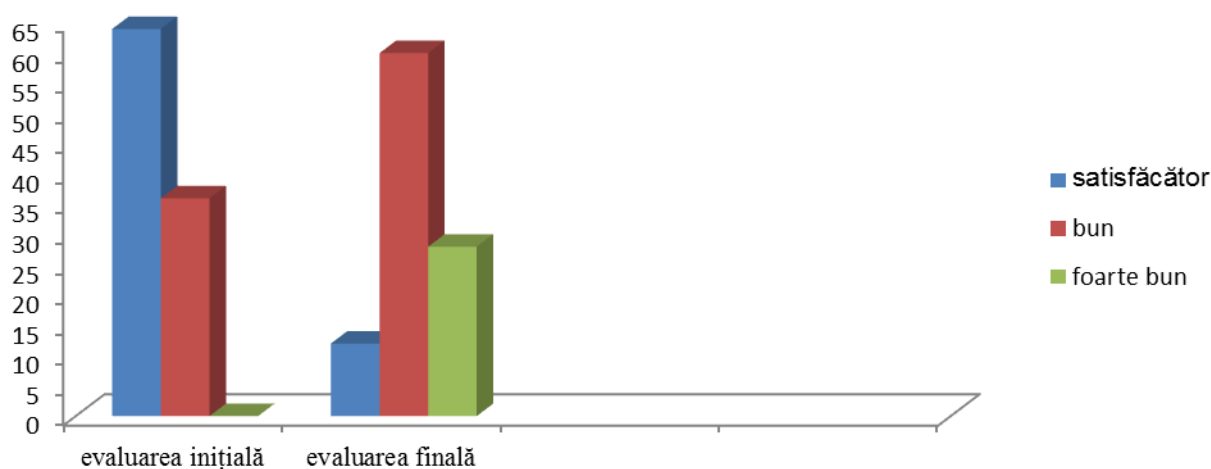

Fig.2. Evaluarea comparativă inițială și finală a grupului experimental pentru a treia variabilă, în %.

Constatări: Această schimbare substanțială s-a materializat în creșterea nivelului de motivație a diriginților de clasă, participanți la stagiul de formare, prin utilizarea unor instrumente de prevenire a conflictelor inter-generaționale, prin creșterea gradului de responsabilitate și disponibilitate a acestora de a se implica permanent în prevenirea și/sau dezamorsarea situațiilor conflictogene de sorginte intergeneraționale.

Realizarea stagiului de formare a CSCIG a demonstrat o creștere substanțială a nivelurilor de performanță la participanții în lotul experimental cu cca 25% la nivelul „foarte bun” și, respectiv, scăderea ponderii nivelului de performanță „satisfăcător” cu cca 45%, în același timp fiind constatate schimbări nesemnificative în grupul de control – 1-3% .

Referințe:

1. Codul Educației, 2014.
2. VAYSSE, G. L'évolution de la formation initial et continue en Europe. In: *Conférence "Priorités – priorités – prioridades"*. Paris, 2000, 15-17 novembre, p.47-55.
3. OLARU, V. *Repere psihopedagogice pentru formarea continuă a personalului didactic în instituțiile de învățământ secundar general*. Chișinău, 2014. 170 p.
4. PASCARU-GONCEAR, V. Conceptualizarea formării competențelor de consiliere psihopedagogică la viitorii pedagogi. În: *Materialele Conferinței internaționale „Paradigmele inteligenței în psihologia contemporană”*, Chișinău, 2012, p.56-60.
5. MARCUSE, H. *An Essay on Liberation*. Beacon Press, 1969. 91 p.
6. EKMAN, P. *De ce mint copiii*. București: Trei, 2009. 288 p.
7. CIUREA, R. *Conflict între generații?* București: Editura Enciclopedică Română, 1969. 132 p.
8. BODRUG-LUNGU, V., OLARU, V., UZICOV, N. *Educație pentru Drepturile Omului*. Ghidul profesorului. Chisinau: Cartier, 2015. 135 p.
9. *Conflictul intergenerațional intrafamiliar – o realitate a zilelor noastre*. www.asociația-zamolxe.ro [Accesat: 10.12 2014]
10. NECULAU, A. *Psihosociologia rezolvării conflictului*. Iași: Polirom, 1998. 182 p.
11. CRISTEA, S. *Fundamentele pedagogiei*. Iași: Polirom, 2010. 400 p.

Date despre autori:

Nina UZICOV, profesoară la Liceul Teoretic „Ion Creangă” din Chișinău.

Valentina BODRUG-LUNGU, doctor habilitat în pedagogie, conferențiar universitar, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: valbodrug@mail.ru

Prezentat la 28.10.2019